

صنعت، معدن و تجارت در یک نگاه

بخش صنعت، معدن و تجارت ایران با دارا بودن بیشترین سهم اقتصادی کشور، دارای تعامل گسترده‌ای با سایر بخش‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه ایران است و می‌تواند یکی از موثرترین پیشران‌های اقتصادی کشور باشد. بنا براین آشنایی با وضع موجود، برنامه‌ها و سیاست‌های این بخش می‌تواند تصویر روشنی از وضعیت و توان آینده اقتصادی ایران در اختیار مخاطب قرار دهد. بخش صنعت، معدن و تجارت نه تنها می‌تواند سهم بالایی در ساماندهی معیشت جامعه داشته باشد، بلکه می‌تواند اقتدار و کارآمدی کشور را برای دستیابی به امنیت، عدالت، رفاه، آزادی، استقلال و عزت ملی تقویت نماید.

ارتباط گسترده این بخش با بخش‌های مختلف مانند حوزه پولی و بانکی، بورس، تولید، توزیع، اشتغال، واردات، صادرات، ارتباط بین مصرف‌کننده و تولیدکننده و بسیاری بخش‌های دیگر و میزان اثرگذاری و اثرپذیری از این بخش‌ها نشانگر اهمیت بالای شناخت صنعت، معدن و تجارت کشور است.

تاریخچه:

ساختار سیاست‌گذاری و مدیریت بخش تولید و بازرگانی در ایران در طول تاریخ با تغییرات و تحولات بسیاری رو برو بوده است. از سال ۱۲۸۵ هجری خورشیدی که وزارت تجارت در ایران تاسیس شد تا سال ۱۳۹۰ که وزارت صنعت، معدن و تجارت به شکل کنونی خود درآمد، بارها دو حوزه تولید و بازرگانی در کنار هم و به صورت مجزا در ساختار اقتصادی کشور نقش ایفا نموده‌اند. برای نمونه در سال ۱۳۱۶ هجری خورشیدی وزارت بازرگانی و وزارت صنایع و معادن وجود داشته‌اند که در سال ۱۳۲۰ با ادغام آنها وزارت بازرگانی، پیشه و هنر تاسیس شد. پس از آن در سال ۱۳۳۴ مجدداً وزارت خانه‌های صنایع و معادن و بازرگانی از هم جدا شدند که این موضوع بارها و بنابر مصالح آن زمان اتفاق افتاده است. مطمئناً در کنار هم بودن بخش‌های ساخت و بازرگانی اثرگذاری بیشتری بر بهبود فرایندهای تولید، توزیع و تجارت هر کشوری خواهد داشت. این موضوع نیز از انگیزه‌های اصلی شکل‌گیری وزارت صنعت، معدن و تجارت در مقطع فعلی بوده است.

صنعت، معدن و تجارت در یک نگاه:

در حال حاضر متولی بخش ساخت و بازرگانی در ایران وزارت صنعت، معدن و تجارت است که از لحاظ ساختار سازمانی به سه بخش اصلی تقسیم می‌شود.

حوزه ستادی، حوزه سازمان‌های تابعه و حوزه سازمان‌های استانی که در ۳۱ استان کشور مستقر هستند. راهبری هر سه بخش صنعت، معدن و بازرگانی کشور از وظائف اصلی در حوزه‌های ستادی، سازمانی و استانی است.

بخش ستادی عمدتاً مسئولیت سیاست‌گذاری، پشتیبانی، برنامه‌ریزی عملیاتی، نظارت، پایش وضعیت و رسیدگی به مسائل کلان هر سه بخش صنعت، معدن و بازرگانی را بر عهده دارد.

سازمان‌های تابعه نیز مسئولیت توسعه و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های حاکمیتی در حوزه مأموریت خود را بر عهده دارند که این اقدامات با مشارکت بخش خصوصی و یا به صورت مستقل توسط این سازمان‌ها انجام می‌شود. سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) در حوزه‌هایی از صنعت، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو) در حوزه‌هایی از

معادن، سازمان توسعه تجارت در حوزه صادرات و واردات کشور، سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولیدکنندگان در حوزه های حمایتی، بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالاها و سازمان صنایع کوچک و شهرک های صنعتی در حوزه شهرک ها و نواحی صنعتی، واحدهای صنعتی مستقر در شهرک ها و نواحی صنعتی، مسئولیت اجرای سیاست های تعیین شده از سوی وزارت می باشند. سازمان های استانی نیز با برقراری ارتباط نزدیک تر با واحدهای صنعتی، معدنی و بازرگانی اجرای برنامه و سیاست های تعیین شده در سطوح استانی را برعهده دارند.

در خصوص میزان و سهم بخش تولید و بازرگانی کشور از اقتصاد ایران این نکته قابل ذکر است که بخش صنعت، معدن و تجارت کشور در تولید ناخالص داخلی سهمی حدود ۴۰ درصد و در اشتغال کشور سهم ۳۲ درصدی را دارا است.

وزارت صنعت، معدن و تجارت با توجه به تنوع ماموریت خود، مجوزهایی را برای کسب و کارهای حوزه های صنعت، معدن و بازرگانی صادر می کند که در این زمینه می توان به جواز تاسیس صنعتی (شروع فعالیت های صنعتی)، پروانه بهره برداری صنعتی (بهره برداری فعالیت های صنعتی)، گواهی و پروانه اکتشاف (شروع اکتشاف معادن)، پروانه بهره برداری معدنی (بهره برداری فعالیت معدنی)، پروانه صنفی (شروع فعالیت های صنفی)، کارت بازرگانی (شروع فعالیت های تجاری) و ثبت سفارش (شروع فعالیت واردات) اشاره نمود.

از مهمترین شرح وظایف وزارت صنعت، معدن و تجارت به موارد زیر می توان اشاره نمود :

- ۱- تدوین و ابلاغ راهبردهای توسعه صنعتی، معدنی و تجاری کشور و تعیین اهداف، سیاست ها، برنامه ها، استانداردها، نظامها، آیین نامه ها و ضوابط کلی بخش های صنعت، معدن و تجارت هماهنگ با سیاست های کلان کشور با جلب مشارکت تشکلهای و سازمانهای غیر دولتی و مردم نهاد مرتبط و نظارت بر اجرا و تحقق آنها.
- ۲- تعیین سیاستهای توسعه صادرات غیرنفتی، محصولات صنعتی، فرآورده های معدنی و خدمات فنی و مهندسی و تجاری و تنظیم و اجرای مقررات مربوط به حمایت های صادراتی.
- ۳- مدیریت و تسهیل فرایند تولید و تجارت داخلی و خارجی.
- ۴- برنامه ریزی، هدایت، و حمایت از ایجاد و توسعه زیرساخت ها و واحدهای صنعتی، معدنی و تجاری و شهرکهای صنعتی مشترک با کشورهای هدف براساس راهبردهای توسعه صنعتی، معدنی و تجاری کشور و متناسب با توازن منطقه ای، آمایش سرزمین و ملاحظات زیست محیطی
- ۵- تنظیم و توسعه روابط تجاری، صنعتی و معدنی و تهیه یادداشت های تفاهم و موافقت نامه های مرتبط و انعقاد و اجرای قراردادها با سایر کشورها و نهادها و سازمانهای تخصصی و مجامع منطقه ای و بین المللی ذیربط با هماهنگی وزارت امور خارجه و در چارچوب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و قوانین مربوط.
- ۶- مدیریت الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان جهانی تجارت.
- ۷- قبول عضویت و نمایندگی دولت جمهوری اسلامی ایران در نهادها و سازمانهای تخصصی و مجامع منطقه ای و بین المللی مربوط به امور صنعت، معدن و تجارت در چارچوب قوانین.
- ۸- مدیریت رویدادهای تجاری، صنعتی و معدنی اعم از اعزام و پذیرش هیات ها و کمیسیون ها، برگزاری و شرکت در نمایشگاه ها و همایش های داخلی و خارجی و تعیین و اعزام رایزن های مورد نیاز به منظور توسعه صادرات غیر نفتی و جذب سرمایه و فناوری.
- ۹- برنامه ریزی، هدایت و حمایت از توسعه و جذب سرمایه گذاری های داخلی و خارجی برای توسعه صنعت، معدن، تجارت و انتقال فناوری و همچنین سرمایه گذاری برای ایجاد و توسعه صنایع مبتنی بر فناوری های پیشرفته و خطر پذیر در موارد ضروری و در مناطق کمتر توسعه یافته.

- ۱۰ برنامه ریزی و ایجاد شرایط لازم برای حفظ، صیانت و افزایش ظرفیت های تولیدی واحدهای صنعتی و معدنی و بازسازی، نوسازی و گسترش فعالیت آنها.
- ۱۱ سیاستگذاری و برنامه ریزی برای ایجاد و توسعه مجتمع ها و شهرک های صنفی، صنعتی و معدنی و نیز پشتیبانی از ایجاد و توسعه واحدهای صنعتی و معدنی و توانمندسازی بنگاه های کوچک و متوسط
- ۱۲ ساماندهی، حمایت و نظارت بر ایجاد، توسعه و فعالیت انجمن ها و تشکل های صنفی، صنعتی و معدنی، شبکه ها و خوشه ها و سازمان های غیردولتی و مردم نهاد مرتبط با بخشهای صنعت، معدن و تجارت و صدور مجوز های تاسیس و فعالیت آنها.
- ۱۳ برنامه ریزی برای بهبود فضای کسب و کار و افزایش بازدهی، بهره وری، رقابت پذیری و توسعه کار آفرینی بخش های صنعت، معدن و تجارت
- ۱۴ حمایت از توسعه و تقویت نام ها و علائم تجاری، تجاری سازی آثار مالکیت فکری و معنوی اعم از اختراعات، اکتشافات و نوآوری ها.
- ۱۵ برنامه ریزی، هدایت، حمایت و مدیریت تولید صادرات محور با ارزش افزوده بالا و فناوری های پیشرفته و هدایت و حمایت از مدیریت واردات مبتنی بر تولید صادرات گرا
- ۱۶ سیاستگذاری و برنامه ریزی جهت بهبود نظام تولید، تامین و توزیع، نظارت بر شبکه های توزیع کالا و خدمات، توسعه رقابت و جلوگیری از انحصار در بازار.
- ۱۷ - ساماندهی زنجیره های تأمین و توزیع کالا و خدمات و مدیریت تنظیم و کنترل بازار.
- ۱۸ نظارت و حمایت از حقوق تولیدکنندگان و مصرف کنندگان.
- ۱۹ تعیین سیاست ها و ضوابط قیمت کالا و خدمات و ضوابط خدمات پس از فروش و نظارت بر اجرای آنها.
- ۲۰ - سیاستگذاری و برنامه ریزی در حوزه تجارت الکترونیکی کشور و توسعه و حمایت از کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش های صنعت، معدن و تجارت.
- ۲۱ ساماندهی، استقرار و بکارگیری نظام یکپارچه آمار و اطلاعات و شبکه جامع اطلاع رسانی و تولید، تحلیل و ارائه آمارها و گزارشهای تخصصی در بخشهای صنعت، معدن و تجارت.
- ۲۲ حمایت از توسعه آموزش و پژوهش، "تحقیق و توسعه (R&D)"، ترویج و انتشار یافته ها و نتایج تحقیقات و هدایت و بهره گیری از توانمندی های مراکز آموزشی و پژوهشی و فناوری جهت توسعه بخشهای صنعت، معدن و تجارت.
- ۲۳ همکاری و مشارکت با دستگاه ها در زمینه سیاستگذاری و برنامه ریزی برای تربیت و تامین نیروهای متخصص بخش های صنعت، معدن و تجارت در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و برنامه ریزی و همچنین آموزش، توسعه مدیریت و توانمندسازی شاغلین بخش های مذکور.
- ۲۴ سیاستگذاری، برنامه ریزی، نظارت، صیانت و حمایت از توسعه زیر بناها، اکتشاف، استخراج و بهره برداری از معادن و فراوری معدنی با بکارگیری علوم، فنون و فناوریهای پیشرفته
- ۲۵ سیاستگذاری و برنامه ریزی و انجام مطالعات و بررسی های زمین شناسی و شناسایی مخاطرات زمین شناختی و تهیه نقشه های مربوط، تهیه اطلاعات پایه شناسایی، پی جویی و اکتشاف عمومی منابع و ذخایر معدنی و تهیه گزارش های فنی و اقتصادی و ایجاد و گسترش پایگاه داده ها و اطلاع رسانی جامع علوم زمین برای بهره برداری از مزیت های زمین و ظرفیت های معدنی کشور.